

דיני ליל פסח ועוד דיני פסח - שיעור 306

I. לחנוך הקטן במצות ליל הסדר

(א) **מצה - עיין בסוכה (מ"ג:)** קטן היודע לאכול כזית צלי שוחטים עליו קרבן פסח משום חינוך (רש"י) ומ"מ אפילו אם יש מצוה קצת באכילת חצי שיעור מהמצה מ"מ א"צ לחנכו עד שיאכל כזית שלם בכדי אכילת פרס דילמא אתי למיסרך (מהרי"ל דיסקין סינוך ישראל ק"ס) וגם האב לא יאמר לבנו לברך על מצה או מרור אם הוא לא בר הבנה (ס"ט) וע"ע בשער הציון (תרי"ח - סקל"ו) בענין נתינת לולכו לקטן דמצות חינוך הוא רק על עצם המצוה ולא על פרטי המצוה ולכן ה"ה בנ"ד נותנים לקטנים מצה לאכול בלא פקפוק אפילו חצי שיעור שלא בכדי אכילת פרס ויכול ג"כ לברך ועיין בחינוך הבנים (כ"ג - ע"ג)

(ב) **מותר ליתן להתינוקות שרוצים לאכול קודם התחלת הסדר** אבל מצת מצוה אין להאכילם אם הם בני חינוך (שו"ע הרב תע"ג - כ"ג) ואם הקטן אינו יכול לעמוד עד זמן אכילת מצה צריך לעוררו או לתת לו מצה ומרור ואפיקומן וד' כוסות קודם שישן כך שמעתי מרב מנשה קליין

(ג) **מרור - אפשר ליתן לקטן פחות מכשיעור** די"א שחולה או נשים שאינן יכולין לאכול כזית מרור שיאכלו פחות מכשיעור וזה תלוי בהנ"ל אם יש לחנוך בניו בדבר שהוא בדיעבד וע"ע במהרי"ל דיסקין (ה"ל)

(ד) **ד' כוסות - קטן שהוא בר חינוך מחויבים ליתן לו כוס שמחזיק רביעית יין** והוא צריך לשתות כמלא לוגמיו ידיה שהוא חצי אנץ (קול דודי) אבל יש מקילים (מ"ב תע"ג - סקמ"ו ושער הציון סק"ס) שאינו לעיכובו וכ"כ הערוך השלחן (סקט"ו) ועיין בפסחים (ק"ח) מחלוקת ת"ק ורבי יהודה והרשב"ם והר"ן והגר"ז והפר"ח

(ה) **סיפור יציאת מצרים - בכמה משפחות מתקבצים כל המשפחה כולה לסבא** והוא מדריך את הסדר אמנם בעצם מצות הלילה הוא דהגדת לבניך ולא לבני בניך ולכן שידקדק האב בעצמו לקיים מצות סיפור יציאת מצרים לבניו ולא יסמוך על הסבא אפילו אם הוא שלוחו דמצוה בו יותר מבשלוחו (תשובות והנהגות 3 - ר"י) והבנות י"א שנשים בכלל פטורות מסיפור יצי"מ (מנחת חינוך מוס"כ כ"ח) ממילא שאינן צריכות לומר ההגדה ואף שלא קי"ל כוותיהו אולי עכ"פ יש להקל קצת בחינוך בנותיו (חינוך ישראל זף ק"ס) וע"ע בערוך השלחן (תע"ג - ט"ו) שצריך לחנכם ג"כ שעיקר האמונה תלוי ביציאת מצרים

(ו) **הסיבה - עיין בספר מועדים וזמנים (ג - כ"ז)** דלא מצא הדין מבואר מ"מ סתם שצריך לחנכם ולכתחילה להסב ע"ג כרים ולא לעיכובה (קול דודי) ומה נקרא הסיבה עיין ספר לקט היושר תלמידו של התה"ד דמהפך ראשו לצד שמאל מעט וכעין זה כתב המ"ב (סק"ז) ובספר פניני הקהלות יעקב השיב שכל אחד יעשה כמנהג אבותיו אם מנהגו שצריך הסיבת גופו כן יעשה והאג"מ ורב יעקב קמינצקי נהגו הסיבת גופם ורב ברוין שכב לגמרי

II. ליל הסדר לחולה שאין בו סכנה או זקן שקשה עליהם המצות

(א) **מצה - חולה זקן שאינם יכולים ללעוס המצה** או שקשה ללעוס בכדי אכילת פרס יאכלו כזית ממצה טחונה 1.5 אנצעס ואם צריך לרככה בשרית מים מותר אבל אינו יוצא במבושל (קול דודי)

(ב) **מרור - אם אינו יכול בשום אופן לאכול כשיעור יאכל מעט לזכר בלא ברכה** (מ"ב סקמ"ג ושער הציון) ויש מחלוקת בחצי שיעור אם יש בו מצוה (שע"ת 3 סוף תע"ה) ודעת הגה"ק מראפשיץ דיש להתיר לאדם חלוש לאכול מרור פחות מכזית ולברך עליו ואפשר דזהו דוקא בחריין והשו"ת אבני נזר (שפ"ג) כתב שילמוד דברי הרמב"ם (ח - ו) וכשיגיע לנוסח הברכה יברך על אכילת מרור ותיכף יאכל המרור וזה דומה למה שכתב בספר דרך פקודיך לקידוש הלבנה אחר הזמן דיאמר המימרא בגמרא (סנהדרין מ"ג) והרא"ש (ס"ט) והחת"ס והמהר"ם שיק כתבו דאין לומר בריך רחמנא מלכא דעלמא אשר במאמרו דזהו בכלל ברכה לבטלה (שערים מצויינים בהלכה קי"ט - י"ג)

(ג) **ד' כוסות - מי שאינו יכול לשתות כ"כ יכול לסמוך על התוספות** (פסחים ק"ז. ד"ה אס כתצו) ולשתות רק מלא לוגמיו מפני שהוא מדרבנן (ובאדם בינוני הוא 1 oz. - 3/4) ועיין עוד בשערים מצויינים בהלכה (קי"ח - י"ח) דאינו מחויב להכניס עצמו בצער גדול וחולי בשביל מצות עשה דצער הגוף עדיף מממון (ז"ק ג' - ג')

III. חלוקת המצת מצוה בליל פסח (עיין בשיעור 187) עיין באג"מ (ה - ט"ז - ד) דיחלק הבעל הבית הג' מצות לאשתו ויסדר לכל המשפחה שיהיה לכל אחד מהזכרים לחם משנה מיוחד והבנות תהיה מצורפת לאחד מן הבנים ואם כולן בנות יתן ג"כ לכל שתי בנות שהן יותר מי"ב שנה ג' מצות בפני עצמן ולקטנים שהם כבר יכולים לאכול כל הזיתים צריך ליתן ג"כ מצות מיוחדות וראיה ממה שכתב הרמ"א (קס"ז - ה) דבשכת כשאוכל עם הרבה בני אדם צריך ליתן מן הפרוסה לכל אחד כזית אמנם עיין במ"ב שכתב הטעם דכזית שלא יהיה נראה כצר עיין והגרש"ז אויערבך סבר דאפשר דסגי גם בפחות מכזית מהלחם משנה (שש"כ י"ח - ה)

IV. אם יכול לאכול האפיקומן אחר חצות שהוא רק זכר בעלמא כרוב הפוסקים עיין בשו"ע (ת"ע"ז - ה) דיהא זהיר לאכלו קודם חצות והרמ"א מגיה על זה דיקדים עצמו שגם ההלל יקרא קודם חצות (עיין צ"ל ד"ה ויהא זהיר) אמנם בשו"ת אבני נזר (שפ"ח שפ"ה) מחדש דיכול לעשות תנאי דאם הלכה כרבי אלעזר בן עזריה הכזית שאכל קודם חצות הוא האפיקומן ואם הלכה כרבי עקיבא הרי זה כשאר מצה וימתין עד שיעבור חצות וימשיך לאכול ובסוף יאכל כזית ויוצא בממ"נ והגאון מכריסק בהגדה הביא הבית הלוי לסיעוה כ"כ הגאון הראגצוב אבל רב משה באג"מ (ה - ל"ח - ח) כתב דהרא"ש פסק דאפילו לרבי עקיבא אסור לאכול מדרבנן אחר מצות משום הרחקה ואין תנאי מועיל ועיין בשו"ת מנחת יצחק (ט - ט"ח) שכתב שצריך לאכול דוקא בלא תנאי משום שהתנאי אינו מועיל ולכן מקלקל הדבר ועיין במועדים וזמנים בהגדה דמנולן להקל ולומר דהאיסור של אין מפטירין אחר המצה תלוי במעשה האכילה דוקא

V. דין תרופות של חמץ בפסח

(א) הכלל - אם יש להן קצת טעם טוב אסור לקחתן בפסח וגם להחזיקן ברשותו אסור ואם מרות הן התרופות דהיינו שנפסלו מאכילת כלב מותר לחולה שאין בו סכנה לבלוע אותן וכ"ש שמותר להחזיקן ברשותו אבל החש מכאבים קלים ונזקק לתרופה אסור לבלוע אותן (אג"מ 3 - 3' - ג - ס"ג חזו"א קט"ז - סוף אות ח ושש"כ מ - ט"ד)

(ב) ביאור הענין - עיין בפסחים (כ"ה): דחרכו קודם זמנו מותר בהנאה אפילו בפסח ומותר גם כן באכילה (בעל המאור ר"ן ומאירי) והרא"ש (פרק 3 - סימן ה) ושו"ת תרומת הדשן (קכ"ט) כתבו דמותר בהנאה אבל אסור באכילה והט"ז (תמ"3 - סק"ח) כתב הטעם משום אחשביה והשו"ע (תמ"3 - ט) פסק כדעת הרא"ש דאסור באכילה ובחזו"א (קט"ז - סוף אות ח) כתב דעל ידי תערובת שאר דברים מותר דלא שייך אחשביה שדעתו על הסמים המועילים לרפואה ואפילו נפסל רק מאכילת אדם. אבל רק כשנעשה התרופות קודם הפסח ובמקום צער טובא מותר אם לקחה בדראג סטאר של נכרי בפסח (אג"מ ג - ס"3) ויש מקילים לבלוע כדור חמץ להשקטת הכאב חזק אפילו בשעת אכילת מצה (שו"ת ציץ אליעזר י - כ"ה - כ בשם שו"ת לבושי מרדכי) ויש מחמירים דאמרינן אחשביה אף בתרופות (שו"ת שאגת אריה ט"ד - ט"ה) ויש אומרים דישאל קדושים הם ומחמירים בכל תערובות חמץ אבל תרופות העשויות מקטניות אין כל מקום להחמיר לחולה שאין בו סכנה (שו"ת ציץ אליעזר שס) ואם כורכה בסיב או בנייר מותר כמו ביום הכפורים ומותר לקנות אחרי הפסח עבור חולה שאין בו סכנה חמץ שעבר עליו הפסח דאינו אלא איסור דרבנן (שער הציון תס"ו ד) ומיירי בחמץ גמור ולא מחמץ שנפסל מאכילת כלב

VI. מותר לבשל ביו"ט לשפחה נכרית בקדרה בב"א דחזו טרחא הוא אבל להוסיף אח"כ בשר בשבילה אסור (מ"ב תקי"3 - סקי"3) ויש עוד צדדים להקל ע"ש אמנם אסור לבשל לסתם נכרי וגם להזמינו אסור (תקי"3 - ה)

(א) עיין במ"ב (סק"3) לענין ישראל מחללי יום טוב אם דינו כתינוק שנשבה דאם הוא מומר לעבודת כוכבים או לחילול שבת בפרהסיא דינו כנכרי והשו"ת שבט הלוי (ח - קס"ה - ה) כתב דאם נולד מהורים מומרים דינו כתינוק שנשבה ועיין בחזו"א (י"ד ח - סק"ו) ועיין בציץ אליעזר (ח - י"ז - י"ח)

(ב) לענין הזמנת אנשים שיבואו לביתך בשבת כשיודעין שיבואו בקאר עיין באג"מ (ה - ז"ה - ט"ו) שהוא גרוע מאיסור לפני עור שהרי הוא עוד באיסור מסית אך שאין עונשין בדיני אדם רק על מסית לע"ז אבל בדיני שמים יענש וזה שאומרים בשם רב ש.ז. אויערבך שיש להתיר אינו אמת כך שמעתי מדיין שמואל פערסט מעיר Chicago שכך שמע מפיו של רב ש.ז. אויערבך וגם אמר לי אין חילוק בין שבת ליו"ט דאסור משום זילזול וחילול השם וכך שמע מפייהם של רב יוסף שלום אלישיב ורב ישראל יעקב פישאר

נפסל לילוי נשאות אלו ר' אליעזר ל"ב ר' יעקב ארזכי ע"ה ודא אורח' הכאה רחל ב"ר גרשון חנוך הסניף הכהן ע"ה